

Eğitim Psikolođisi

CAVİT BİNBAŞIOğLU

9. Basım

Önsöz

İlk kez 1962 yılında yayımlamaya başladığımız "Eğitim Psikolojisi" dizisinin dört kitabı (Gelişim Psikolojisi, Öğrenme Psikolojisi, Ruh Sağlığı Bilgisi, Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme), ilk önce üç kez ayrı ayrı yayımlanmış ve meslektaşların isteği üzerine, kimi zaman da, bir ciltte toplamıştık. Kitabın dördüncü ve beşinci basımları eskisinin iki katına çıkarıldığı için, fazla hacimli olacağını göz önüne alarak, daha sonra bundan vazgeçmiştik. Fakat, daha sonra, okullarda Eğitim Psikolojisi'nin Gelişim Psikolojisi ve Öğrenme Psikolojisi bölümleri "Eğitim Psikolojisi" adı altında, bir yıl içinde, bir bütün halinde okutulduğundan, bu gereksinmeyi karşılamak için, gene bir kısım meslektaşların isteği üzerine, ilk iki kitabı "Eğitim Psikolojisi" adı altında yeniden birleştirmiştik.

Kitabın bölümleri, öğretmen yetiştiren kuruluşlardaki Eğitim Psikolojisi dersi programları göz önünde bulundurularak düzenlenmiştir. Anlatımın açık ve seçik olmasına özel bir dikkat gösterilmiş, tanımlar, belli başlı eğitim sözlükleriyle denetlenmiştir. Kitap dokuzuncu kez basılırken, daha önceki basım gözden geçirilmiş, rastlanan ufak tefek dizgi yanlışları düzeltilmiş ya da belirsiz gibi olduğu sanılan anlatımlar açıklığa kavuşturulmuştur. Bununla birlikte, "düşün" yönünden, kitabın eski basımlarının aynen korunduğunu söyleyebiliriz.

Burada kitapta izlenen yönteme de kısaca değinmek isteriz. Her bölümün en başında "Amaç" yer almıştır. Bu, konunun önemini ve değerini belirtici niteliktedir ve öğretmen adayını konuya güdüleme (isteklendirme) görevini yapmaktadır. Öğrenme Psikolojisi'nin de ortaya koyduğuna göre; böyle bir etki olmadan konu öğrenilemez. Öğrenci, her konuda, öğretmenin gördüğü amacı görebilmelidir. Ancak, bunun bilincine varan kişi, konusunu öğrenebilir. Daha sonra, "Çalışma ve Araştırma Soruları" yer almıştır. Bu kısım, dikkatle çözümlenirse, öğretim tekniğinin hemen bütün inceliklerini üzerinde taşımaktadır.

Konunun planı, öğretim ilke, yöntem ve teknikleri burada yer alır. Konu, en yalından en karmaşık olanlara doğru sıralanmış; öğretmen adayına, düşünme, yargılama, sonuçlara ulaşma, eski yaşantılarından yararlanma, herhangi bir kaynağa başvurma vb. gibi olanaklar sağlanmıştır. Öğretmen adayı, bu kısmı kendi çabalarıyla yanıtlamaya çalıştığı zaman, "öğrenme"nin önemli bir aşaması geçilmiş olacaktır. (Bu sorular öğretim sırasında öğretmen için bir ders planı gibi de kullanılabilir.) Bundan sonra, öğrenci, "Açıklama" olarak yazdığımız metni okuyarak, vardığı sonuçlarla bilimsel sonuçları karşılaştırabilir. Burada

da konuyu somut hale getirici önlemler alınmıştır. Hemen hiçbir "düşün" söyleniverip geçilmemiş, sanki bir araştırma yapıyormuş gibi eleştirel bir gözle üzerinde durulmuş, o düşünün eğitime nasıl yanıtılabileceği ortaya konmaya çalışılmıştır. Kanımızca, Eğitim Psikolojisi'nden asıl beklenen de bu olmalıdır. Her bölümde, "Açıklamalar"ın son kısmında bu, daha belirgin bir biçimde ele alınmıştır.

Her bölümün sonunda "Tartışma Soruları" yer almıştır. Bu sorular ve bunlara verilecek yanıtlar, konunun belirli kısımları ile ilgili olarak öğrenilen bilgilerin bir değerlendirmesini sağlayacaktır. Bu bakımdan, bu sorular, dersin sonunda "tartışma" biçiminde kullanılabileceği gibi, ödev ya da "sınav sorusu" olarak da kullanılabilir. Bunlar, gelişigüzel sorular değildir. Her biri, konunun önemli kısımlarıyla ilgili olarak, öğrenciye çözümlenme, birleşim yapma, karşılaştırma, yargılama, planlama ve uygulama gibi işlemler yaptırmayı sağlayacak sorulardır. Bu nedenlerle, bu tür soruların, "adet yerini bulsun" türünden sorular olmadığını, öğretim sürecinin değerlendirme, yahut dönüt (feed-back) gibi önemli bir evresini oluşturan sorular olduğunu belirtmek isteriz. Öğretim, ne "anlatma", ne "yazdırma", ne "ezberleme", ne de "ezberletme" işidir. Onu, yukarıda işaret ettiğimiz ve kitabımızın "Öğrenme Psikolojisi" bölümünde açıkladığımız üzere, bilimsel anlamı ile anlamak ve uygulamak gerekir.

Kitabın 8. basımına daha önceki basımlarda bulunmayan "Tutumlar: Niteliği, Oluşması ve Değişmesi" ünitesi eklenmişti. Eğitim, büyük ölçüde, bir "tutum oluşturma" ve "tutum değiştirme" süreci olduğuna göre, bilimsel verilere uygun olarak böyle bir konunun kitapta yer alması, kanımızca çok yararlı olmuştur. Burada, eğitim olgusunun bilimsel temeli açıklanmıştır.

Bu kitabın "Gelişim Psikolojisi" ve "Öğrenme Psikolojisi" bölümleri, ayrı ayrı olarak da yayımlanmıştır. "Öğrenme Psikolojisi"ni içeren ayrı basım, "İlkokulda Okutulan Bütün Derslerin Psikolojik Temelleri" adlı uzunca bir bölüm de eklenmiştir.

Bu baskıda yeni ünite yer almamış olmakla birlikte, bazı ünitelere eklemeler yapılmıştır. Anlatımlar, daha açık bir şekle sokulmuştur.

Bu özellikleriyle, kitaptan, bugüne kadar olduğu gibi, bundan sonra da değerli meslektaşlarımın ve öğretmen adaylarının yararlanacaklarını umar, çalışmalarında başarılar dilerim.

25.1.1995
Cavit BİNBAŞIOĞLU

İçindekiler

	Sayfa
Ö N S Ö Z	III-IV
İÇİNDEKİLER	V- VIII
1— EĞİTİM PSİKOLOJİSİNİN ALANI	1-26
Bir Bilim Olarak Psikoloji.....	1
Bilimin İlkeleri ve Psikoloji Bilimi	3
Psikolojinin Bilim Dalları Arasındaki Yeri.....	3
Psikolojinin Tarihçesi.....	6
Başlıca Psikoloji Akımları.....	7
Psikolojinin Bölümleri.....	13
Eğitim Psikolojisinin Amacı ve Uygulandığı Yerler	14
Eğitim Psikolojisinin Bölümleri	16
Eğitim ve Psikoloji Bilimi.....	17
Eğitim Psikolojisinde Kullanılan Yöntemler: Gözlem, deney, istatistik, klinik, oluş, tarama, anket ve test	18
Tartışma soruları.....	26
2— GELİŞİMİN NİTELİĞİ.....	27-54
Büyüme ve Gelişme	27
Büyüme ve Gelişme ile İlgili Kavramlar	28
Büyüme ve Gelişme İlkeleri.....	31
Gelişimi Etkileyen Bazı Etkenler: Kalıtım - Çevre İlişkileri	35
Beden Gelişimini Etkileyen Diğer Etkenler	44
Gelişimin Niteliği ve Eğitim İlkeleri.....	50
Tartışma Soruları	54
3— BEDENSEL GELİŞİM.....	55-69
Doğumdan Önceki Dönemler	55
Doğumdan Sonraki Dönemler.....	58
Beden Gelişimi	60
Bedensel Gelişim ve Eğitim İlkeleri.....	67
Tartışma Soruları	69
4— DEVİMSSEL GELİŞİM	70-82
Devimsel Gelişim	70
Çevreye Uyum Gelişmesi.....	74
Gelişim Ödevleri	76
Devimsel Gelişim ve Eğitim İlkeleri.....	79
Tartışma Soruları	82
5— ZİHİNSEL GELİŞİM.....	83-142
Zihin Gelişimi	83
Zekâ ve Özellikleri.....	84
Zekânın Gelişimi ve Gelişim Dönemleri: Duyusal devinim dönemi, işlem öncesi dönem, somut işlemler dönemi, soyut işlemler dönemi	87
Zihin Ölçülmesi ve İnsanlar Arasındaki Dağılımı	97
Zekânın Öğeleri ve Geliştirilmesi: Algı, Dikkat, Bellek, İmgelem, Uslamlama ve Türleri.....	108
Kavram Oluşumu ve Öğrenilmesi.....	120

Kavram Türleri	126
Dil ve Gelişimi	128
Zihin Gelişimi ve Eğitim İlkeleri	135
Tartışma Soruları	142
6— DUYGUSAL GELİŞİM.....	143-165
Duygu ve Niteliği.....	143
Duygu Türleri ve Gelişmeleri.....	145
Coşkunun Niteliği ve Gelişimi	146
Coşkunun Kuramsal Açıklaması.....	148
Duygu ve Coşkunun Kaynakları	150
Coşku Türleri ve Çocuktaki Gelişimler: Öfke, Korku,.....	150
Sevgi - Aşk.....	158
Duygusal Gelişim ve Eğitim İlkeleri.....	160
Tartışma Soruları	165
7— TOPLUMSAL GELİŞİM	166-182
Toplumsal Gelişimin Niteliği	166
Toplumsal Gelişimi Etkileyen Etkenler: Kalıtım ve Çevre	169
Okul Öncesinde Toplumsal Gelişim	171
Okul Çağında Toplumsal Gelişim.....	174
Ergenlik Çağında Toplumsal Gelişim.....	175
Toplumsal Gelişim Ölçütleri.....	179
Toplumsal Gelişim ve Eğitim İlkeleri	180
Tartışma Soruları	182
8— TÖREL GELİŞİM.....	183-211
Törel Gelişimin Niteliği.....	183
"Ahlâk" Kavramı ve Törel Gelişim	185
Törel Gelişimle İlgili Çeşitli Yaklaşım ve Kuramlar	186
Törel (Ahlâki) Davranışların Öğeleri ya da Özellikleri	190
Çocuk ve Gençlerde Törel Gelişimin Basamakları.....	196
"Törel Olgunluk" ve Bireysel Ayrıntılar.....	199
Törel Olgunluk Ölçütleri	199
Törel Gelişimde Eğitim Yöntemleri	202
Törel Gelişim ve Eğitim İlkeleri.....	206
Tartışma Soruları	211
9— CİNSEL GELİŞİM.....	212-224
Cinsel Gelişimin Niteliği.....	212
Cinsel Gelişimin Evreleri: Çocuklukta Cinsel Gelişim, ...	213
Ergenlikte Cinsel Gelişim.....	216
Cinsel Gelişimde Normalden Ayrılanlar	217
Cinsel Olgunluk Ölçütleri	221
Cinsel Gelişim ve Eğitim İlkeleri.....	221
Tartışma Soruları	224
10— ÖĞRENMENİN NİTELİĞİ.....	225-233
Öğrenme Kavramı ve Bazı Terimler: Öğrenmede "olgunlaşma", ...	227
Öğrenmede "hazırlık", öğrenmede "çevre" ve "çevre ile etkileşim".....	228
Öğrenmede "gereksinme", "ilgi", "amaç"	229
Öğrenmede Öğretim ve Eğitim İlişkileri	230
Öğrenme Psikolojisinin Amaçları.....	231
Öğrenme Psikolojisinin Konuları	232
Tartışma Soruları	233

11— ÖĞRENME KURAMLARI (TEORİLERİ)	234-264
Zihinsel Disiplin Kuramı	235
Duyusal İzlenim Kuramı	235
Thorndike'in "Uyaran - Tepki Bağıntısı" Kuramı	238
Pavlov'un "Klasik Şartlanma" Kuramı.....	241
Davranış Psikologlarının "Şartlandırma" ya da "Şartlanma" Kuramı	244
Guthrie'nin "Bitişiklik" Kuramı	245
Skinner'in "Araçlı" (Operent) Şartlandırma Kuramı.....	246
Hull'ın "Pekiştirme Kuramı"	250
Davranışçı Psikologlar ve Eğitim İlkeleri.....	252
Tolman'ın "İşaret Öğrenmesi" Kuramı	253
Gizil Öğrenme.....	256
K. Lewin'in "Kavrayış" Kuramı.....	257
J. Dewey'in "Etkileşim" ya da "Yaşantıların Yeniden Düzenlenmesi" Kuramı ve Eğitim İlkeleri.....	259
Öğrenme Kuramlarının Ortak Yönleri ve Eğitim İlkeleri.....	262
Tartışma Soruları	264
12— ÖĞRENME TÜRLERİ.....	265-288
Öğrenme Türleri ve Öğrenme Kuramları. Yalın Öğrenme Türleri:.....	265
Tropizm	265
Tepke (Reflex)	266
İçgüdü.....	267
Karmaşık Öğrenme Türleri: Klasik Şartlanma Öğrenmesi.....	267
"İşaret" Öğrenmesi (Signal Learning)	268
"Uyaran - Tepki" Öğrenmesi	268
"Araçlı Şartlandırma" Öğrenmesi.....	275
"Sinama - Yanılma" Öğrenmesi	276
Ezberleme Yöntemiyle Öğrenme	278
"Kavrayış" Öğrenmesi.....	282
"Sorun Çözme" Öğrenmesi	284
Öğrenme Türleri ve Eğitim İlkeleri.....	285
Tartışma Soruları	288
13— ÖĞRENMEYİ ETKİLEYEN ETKENLER	289-301
Güdüler.....	289
(Fizyolojik Etkenler)	291
Psikolojik ve Toplumsal Güdüler (Etkenler)	294
Kaygı ve Öğrenme	296
Öğrenme Üzerine Duyu Organlarının Etkisi: Göz, Kulak, Yaş, Dış Etkenler, Dikkat ve Diğer Etkenler	297
Öğrenmeyi Etkileyen Etkenler ve Eğitim İlkeleri	300
Tartışma Soruları	301
14— USLAMLAMA VE SORUN ÇÖZME	302-309
Uslamlama ve Sorun Çözme Süreci.....	302
Sorun Çözmede Çeşitli Yöntemler	304
Sorun Çözmede "Uslamlama" Yönteminin Kullanılması.....	306
"Sorun Çözme" Yöntemi	308
Eğitim İlkeleri	308
Tartışma Soruları	309

15— YARATICI ÖĞRENME	310-316
"Yaratma" Kavramı ve "Öğretimde Yaratma"	310
"Yaratma" Biçimleri.....	312
Yaratıcı Etkinlikler Nasıl Oluşur?.....	313
Yaratıcı Öğrenme ve Eğitim İlkeleri	314
Tartışma Soruları	316
16— ÖĞRENMEDE GEÇİŞ (TRANSFER).....	317-321
"Geçiş" Kavramı ve Öğrenmede Geçiş	317
İlk "Geçiş" Deneyleri	319
Son "Geçiş" Araştırmaları.....	319
Öğrenmede "Geçiş" Deneyleri ve Eğitim İlkeleri	321
Tartışma Soruları	321
17— ÖĞRENMEDE, ANIMSAMA VE UNUTMA	322-327
Öğrenme ve Belleme	322
Öğrenmede İlerleme (Öğrenme Grafikleri): Yayla ve oluşumu ile ilgili görüşler ve eğitsel sonuçlar	323
Anımsama ve Anımsama Yöntemleri	328
Unutma ve Unutma Kuramları: Bozulma, Karışım (Geriye Ketvurma, İleriye Ketvurma), Güdülenmiş Unutma ve Diğer Kuramlar.....	331
Öğrenme, Anımsama, Unutma ve Eğitim İlkeleri	335
Tartışma Soruları	337
18— ETKİLİ ÖĞRENME YÖNTEMLERİ.....	338-356
"Etkili Öğrenme" Sorunu.....	338
Öğrenme Konusuna Karşı Gösterilen İlgі.....	339
Konunun Anlamli Oluşu.....	339
Öğrenilecek Materyal Miktarı	342
Öğrenilecek Materyalin "Ayırdedici" Özellikleri	343
Başarı Sonuçlarının Öğrenilmesi: Ödül ve Ceza.....	343
Öğrenmede "Bütün" ve "Parça" Yöntemleri	347
Öğrenmede Okuma Parçasına ya da Şiire "Bakarak" ve Bakmayarak" Belleme Yöntemleri	347
Öğrenmede "Yineleme" ya da "Alıştırma" (Uygulama)	351
Yarışma ve Öğrenme	351
Etkili Öğrenme Yöntemleri ve Eğitim İlkeleri	353
Tartışma Soruları	35
19— ÖĞRENME ALANLARI.....	357-385
Bilgi ve Öğrenilmesi	357
Bilinin Temeli Olarak Çocukta Alginın Oluşumu	360
Bilgi Kazanmanın Yöntemleri.....	360
Beceri ve Öğrenilmesi	362
Alışkanlıklar ve Öğrenilmesi.....	365
Tutumlar: Niteliği, Oluşması ve Değişmesi	368
Tartışma Soruları	385
Gelişim Psikolojisiyle İlgili Okuma Parçası: Çocuk Eğitiminde Yeni Yöntemler	386
Öğrenme Psikolojisiyle İlgili Okuma Parçası: İyi Bir Öğretimin Temel İlkeleri.....	392
KAYNAKÇA.....	397-401